

Julia Włodarczyk

Uniwersytet Ekonomiczny w Katowicach
Wydział Ekonomii
Katedra Ekonomii
julia.wlodarczyk@ue.katowice.pl

GLÓWNE OŚRODKI ROZWOJU EKONOMII W USA W PIERWSZEJ POŁOWIE XX W.

Streszczenie: W opracowaniu przedstawiono najważniejsze ośrodki rozwoju amerykańskiej myśli ekonomicznej pierwszej połowy XX w., takie jak Chicago, Cambridge czy Nowy Jork, a także wybrane postaci ukierunkowujące badania w poszczególnych ośrodkach. Stwierdzono, iż amerykańska ekonomia początku XX w. miała charakter pluralistyczny, przy czym największe znaczenie miała ekonomia neoklasyczna (np. University of Chicago) oraz instytucjonalna (np. Columbia University, University of Wisconsin).

Słowa kluczowe: szkoły myśli ekonomicznej, ekonomia neoklasyczna, ekonomia instytucjonalna, USA.

Wprowadzenie

Od kilkudziesięciu lat amerykańskie poglądy na kształtowanie się zjawisk gospodarczych mają dominujący wpływ na kierunki rozwoju myśli ekonomicznej, a amerykańskie ośrodki naukowo-badawcze mogą poszczycić się największą liczbą laureatów nagrody im. Alfreda Nobla w dziedzinie ekonomii.

Korzenie dzisiejszej pozycji USA sięgają przełomu XIX i XX w., kiedy w uczelniach amerykańskich (podobnie jak w ośrodkach angielskich i niemieckich) zaczęły powstawać pierwsze katedry ekonomii, zapewniające instytucjonalne zaplecze naukowo-badawcze i związany z nim rozwój nauki i dydaktyki oraz znaczący wzrost liczby teoretyków ekonomii¹. Istotne znaczenie miały rów-

¹ Na przełomie XIX i XX w. nastąpiła zarówno zmiana w nazewnictwie (termin „ekonomia polityczna” został skrócony do słowa „ekonomia”), jak i w orientacji – przeniesiono nacisk z kwestii praktycznych na teoretyczne. H. Landreth, D.C. Colander: *Historia myśli ekonomicznej*. Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2005, s. 30.

niez wydarzenia historyczne w Europie, które wywołały masowy napływ naukowców europejskich na kontynent amerykański w pierwszej połowie XX w.

Oprócz ośrodków związanych bezpośrednio z amerykańskimi uniwersytetami, na przełomie XIX i XX w. w USA działały liczne stowarzyszenia i towarzystwa o profilu ekonomicznym, np. utworzone w 1885 r. American Economic Association (AEA). Wydawano wiele czasopism, które sprzyjały wymianie myśli i rozwojowi ekonomii, m.in. „Quarterly Journal of Economics” (od 1886 r.), „Journal of Political Economy” (od 1892 r.) czy „American Economic Review” (od 1911 r.).

Celem niniejszego opracowania jest przedstawienie najważniejszych ośrodków rozwoju amerykańskiej myśli ekonomicznej pierwszej połowy XX w. oraz wybranych postaci ukierunkowujących badania w poszczególnych ośrodkach.

1. Chicago

Uniwersytet w Chicago jest uznawany za jeden z najważniejszych ośrodków nie tylko w dziedzinie ekonomii. Do powstania i rozwoju szkół z nim związanych przyczyniło się m.in. dążenie do pozyskiwania najwybitniejszych jednostek oraz względna izolacja w stosunku do innych ośrodków.

W odniesieniu do tzw. chicagowskiej szkoły ekonomii najczęściej podkreśla się jej normatywny (względnie ideologiczny) charakter, zgodnie z którym Chicago jest postrzegane przede wszystkim jako ośrodek promocji leseferyzmu oraz rozwiązywania problemów gospodarczych za pomocą mechanizmu rynkowego. Tymczasem termin „szkoła” może być także użyty w pozytywnym sensie, jako że ekonomiści związani z Uniwersytetem w Chicago wypracowali wspólne założenia teoretyczne i metodologiczne, a poprzez badania naukowe i pracę dydaktyczną dążyli do rozwoju i popularyzacji stworzonej przez siebie wizji nauk ekonomicznych².

W literaturze przedmiotu dominuje podział na dwie generacje szkoły chicagowskiej: starszą, do której zalicza się Franka Knighta, Henry’ego Simonsa i Jacoba Vinera (jej początek przypada na okres międzywojenny), oraz młodszą, do której przynależą George Joseph Stigler i Milton Friedman³. Niemniej wypada zauważyć, że na Uniwersytecie w Chicago Katedra Ekonomii Politycznej powstała już w 1892 r., czyli z chwilą otwarcia Uniwersytetu⁴. Aż do 1918 r. były z nią związane takie postaci, jak Thorstein Veblen, Robert Hoxie, Wesley Mi-

² R.B. Emmett: *Introduction*. In: *The Elgar Companion to the Chicago School of Economics*. Ed. R.B. Emmett. Edward Elgar, Cheltenham, UK, Northampton, MA, USA, 2010, s. 1.

³ W. Stankiewicz: *Historia myśli ekonomicznej*. PWE, Warszawa 1987, s. 600-601.

⁴ W analizowanym okresie Katedrą kierowali: James Laurence Laughlin (zwolennik utworzenia rezerwy federalnej), Leon Carroll Marshall, Frank Hynemann Knight oraz Theodore William Schultz.

tchell, Walton Hamilton, Clarence Edwin Ayres czy John Maurice Clark, dzięki czemu Chicago może być uznane za kolebkę szeroko rozumianego instytucjonalizmu⁵.

Tabela 1 zawiera informacje dotyczące kilkunastu ekonomistów związanych z Uniwersytetem w Chicago w pierwszej połowie XX w. W tym zestawieniu znalazły się tylko dwie ekonomistki (często pomijane w literaturze przedmiotu), co odzwierciedla sytuację kobiet na uniwersytetach amerykańskich w pierwszej połowie XX w. – były one zachęcane do studiowania⁶, ale dyskryminowane w sytuacji, kiedy starały się o etat lub publikacje w najlepszych czasopiśmiech.

Tabela 1. Wybrani ekonomiści związani z Uniwersytetem w Chicago w pierwszej połowie XX w.

Ekonomista (lata w Chicago)	Wybrane publikacje ⁷	Uwagi
1	2	3
Thorstein Bunde Veblen (1892-1906)	<i>The Theory of Business Enterprise</i> (1904) <i>The Place of Science in Modern Civilization</i> (1906)	– radykalny instytucjonalista – krytyk koncepcji <i>homo economicus</i> – instytucje traktował jako zwyczajowe sposoby regulacji procesów społecznych
John Maurice Clark (1915-1926)	<i>Studies in the Economics of Overhead Costs</i> (1923) <i>The Social Control of Business</i> (1926)	– instytucjonalista – jeden z prekursorów koncepcji akceleratora
Jacob Viner (1916-1946)	<i>Some Problems of Logical Method in Political Economy</i> (1917) <i>Studies in the Theory of International Trade</i> (1937)	– kontynuator tradycji neoklasycznej – prezydent AEA (1939)
Frank Hynemann Knight (1917-1919, 1927-1955)	<i>The Economic Organization</i> (1933) <i>Freedom and Reform</i> (1947) ⁸	– ekonomista eklektyczny, odrzucający metody ilościowe i empiryczne – promotor leseferyzmu, kładący nacisk na znaczenie neoklasycznej teorii cen oraz rynków konkurencyjnych – prezydent AEA (1950)
Paul Howard Douglas (1920-1948)	<i>A Theory of Production</i> (1928, współautor: Charles Cobb) <i>The Theory of Wages</i> (1934)	– członek tzw. tria matematycznego, nawiązującego do szkoły lozańskiej – zwolennik zastosowania analizy statystycznej w badaniach empirycznych

⁵ M. Rutherford: *Chicago Economics and Institutionalism*. In: *The Elgar Companion...*, op. cit., s. 29-30.

⁶ Przykładowo, w Chicago w 1900 r. Katherine Bennett Davis obroniła pracę doktorską zatytułowaną *Causes Affecting the Standard of Living and Wages*, w 1905 r. Edith Abbott – rozprawę pt. *A Statistical Study of the Wages of Unskilled Labor in the United States*, w 1931 r. Margaret Gilpin Reid – dysertację pt. *The Economics of the Household* (przygotowaną pod opieką Hazel Kyrk i opublikowaną jako *The Economics of Household Production* w 1934 r.), a w 1933 r. Ruth Alice Allen (która została potem członkiem grupy instytucjonalistów w Texasie) – pracę pt. *The Labor of Women in the Production of Cotton*.

⁷ W zestawieniach wykazano jedynie niektóre z publikacji, które powstały w latach 1901-1950 (w okresie, kiedy poszczególne osoby były związane z danym ośrodkiem).

⁸ Fundamentalne dzieło Knighta pt. *Risk, Uncertainty and Profit* ukazało się w 1921 r., kiedy Knight przebywał na Uniwersytecie w Iowa, i dopiero kolejne wydania były publikowane w Chicago.

cd. tabeli 1

1	2	3
Hazel Kyrk (1925-1952)	<i>Economic Problems of the Family</i> (1933) <i>Income Distribution as a Measure of Economic Welfare</i> (1950)	<ul style="list-style-type: none"> – do Chicago przyjechała z rodziną Leona Carrola Marshalla (kierownika katedry), u którego pracowała początkowo jako pomoc domowa – laureatka pierwszej nagrody za najlepszy doktorat w 1921 r. (dysertację pt. <i>The Consumer's Guidance of Economic Activity</i> obroniła w 1920 r.) – pierwsza kierownik utworzonego w 1933 r. Wydziału Ekonomiki Rodziny przy American Home Economics Association – jej prace miały znaczenie m.in. dla kalkulacji ulg podatkowych w USA – wyróżniona stopniem honorowym Doctor of Humane Letters przez Ohio Wesleyan (w 1953 r.)
Helen Russell Wright (1922-1957)	<i>Children of Wage-earning Mothers</i> (1922) <i>Welfare of Children of Maintenance-of-way Employees</i> (1932)	<ul style="list-style-type: none"> – badaczka praktycznych aspektów pracy socjalnej – dziekan School of Social Work
Henry Schultz (1926-1938)	<i>The Theory and Measurement of Demand</i> (1938)	<ul style="list-style-type: none"> – członek tzw. tria matematycznego – pionier zastosowania metod ilościowych w ekonomii
Henry Calvert Simons (1927-1946)	<i>A Positive Program for Laissez Faire</i> (1934) <i>Personal Income Taxation</i> (1938)	<ul style="list-style-type: none"> – ekonomista analizujący zagadnienia monetarne – zwolennik zdobywania wiedzy w duchu poglądów liberalnych
Aaron Director (1927-1934, 1946-1965)	<i>The Problem of Unemployment</i> (1931, współautor: Paul Douglas) <i>The Economics of Technocracy</i> (1933)	<ul style="list-style-type: none"> – czołowy przedstawiciel grupy konserwatywnej skupionej wokół Knighta – pionier ekonomicznej analizy prawa – prekursor teorii wyboru publicznego
Oskar Ryszard Lange (1938-1945)	<i>On the Economic Theory of Socialism</i> (1938, współautor: Fred Manville Taylor) <i>Price Flexibility and Employment</i> (1944)	<ul style="list-style-type: none"> – członek tzw. tria matematycznego – inicjator analizy stabilności równowagi ogólnej
Milton Friedman (1946-1983)	<i>A Monetary and Fiscal Framework for Economic Stability</i> (1948)	<ul style="list-style-type: none"> – główny promotor tzw. <i>Chicago View</i> w okresie powojennym (teoria cen, makroekonomia, ekonomia pieniądza, metodologia) – laureat nagrody im. Alfreda Nobla w dziedzinie ekonomii

Źródło: Na podstawie: *The Elgar Companion to the Chicago School of Economics*. Ed. R.B. Emmett. Edward Elgar, Cheltenham, UK, Northampton, MA, USA, 2010; J. van Overtveldt: *The Chicago School: How the University of Chicago Assembled the Thinkers who Revolutionized Economics and Business*. Agate Publishing, Chicago 2007.

Powyższe zestawienie nie pokazuje złożoności relacji między poszczególnymi reprezentantami chicagowskiej szkoły ekonomii, ale potwierdza zasugerowany wcześniej podział pierwszej połowy XX w. na okres instytucjonalny, okres formowania się i dojrzałości tzw. pierwszej chicagowskiej szkoły ekonomii (lata międzywojenne) oraz okres formowania się tzw. drugiej chicagowskiej szkoły ekonomii (po II wojnie światowej). Wyraźniejsza wydaje się przy tym

cezura między obiema generacjami chicagowskiej szkoły ekonomii, aniżeli między okresem dominacji myślenia instytucjonalnego a okresem umocnienia się konserwatywnego profilu tego ośrodka, ponieważ po II wojnie światowej Jacob Viner i Oskar Lange wyjechali z Chicago, Henry Simons zmarł, a Paul Douglas zrezygnował z pracy na uczelni na rzecz kariery politycznej. Pojawili się za to m.in.: Theodore William Schultz, Jacob Marschak, Tjalling Koopmans, Harold Gregg Lewis, jak również George Joseph Stigler oraz Milton Friedman, którzy już podczas studiów mieli kontakt z Uniwersytetem w Chicago.

Ekonomia w Chicago stała się czymś więcej niż tylko kombinacją tradycyjnej konkurencyjnej teorii cen i monetaryzmu, rozszerzając się na wiele różnych obszarów. *Chicago View*, ze swoim silnym prorynkowym i antyregulacyjnym naciskiem, stało się podstawą ekonomicznej analizy prawa⁹. Od strony ideologicznej nie wszyscy ekonomiści na Uniwersytecie w Chicago jednakowo podzielali poglądy liberalne, ale wszyscy – od strony teoretycznej – byli silnie związani z neoklasyczną teorią cen¹⁰.

Warto jeszcze zauważyć, że w latach 1939-1955 na Uniwersytecie w Chicago swoją siedzibę miała Komisja Cowlesa ds. Badań w Ekonomii (Cowles Commission for Research in Economics), której celem było m.in. powiązanie ekonomii z matematyką i statystyką, a głównym obszarem zainteresowań – teoria równowagi ogólnej oraz ekonometria (stanowiła więc opozycję w stosunku do grupy uczniów Knighta).

2. Cambridge

W literaturze przedmiotu można spotkać się z poglądem, zgodnie z którym mimo tego, iż w pierwszej połowie XX w. z Uniwersytetem Harvarda były związane takie osobistości, jak Joseph Alois Schumpeter, Edward Hastings Chamberlin, Wassily Leontief czy Alvin Harvey Hansen, to nie udało im się utworzyć żadnej szkoły¹¹. Jednocześnie można znaleźć wyjaśnienie, że tzw. szkoła z Cambridge w ekonomii obejmuje łącznie Uniwersytet Harvarda oraz Massachusetts Institute of Technology (MIT)¹².

Uniwersytet Harvarda, który powstał w 1636 r., jest najstarszą amerykańską instytucją związaną ze szkolnictwem wyższym. Właśnie w tym ośrodku w 1875 r.

⁹ M. Rutherford: *Chicago Economics and Institutionalism*. Op. cit., s. 33.

¹⁰ R.B. Emmett: *Frank Knight and the Chicago School in American Economics*. Routledge, London and New York 2009, s. 145.

¹¹ H.W. Spiegel: *The Growth of Economic Thought*. Prentice-Hall, Englewood Cliffs, New York 1971, s. 641.

¹² W. Stankiewicz: *Historia myśli ekonomicznej*. Op. cit., s. 580.

Smart Wood obronił pierwszą w USA pracę doktorską poświęconą problemom ekonomicznym, uzyskując stopień doktora nauk politycznych.

Katedra Ekonomii Politycznej, utworzona w 1897 r., początkowo była tylko jednym z wielu ośrodków studiów ekonomicznych w USA¹³. W późniejszych latach istotny wpływ na kształt rozwoju Katedry wywarły nie tylko poszczególne osoby z nią związane (tab. 2), ale także wymagania stawiane przez rynek, albowiem rosnące korporacje potrzebowały specjalistów z różnych dziedzin.

Tabela 2. Wybrani ekonomiści związani z Uniwersytetem Harvarda w pierwszej połowie XX w.

Ekonomista (lata w Cambridge)	Wybrane publikacje	Uwagi
1	2	3
Frank William Taussig (1883-1935, z przerwami w latach 1900-1902 i 1917-1919)	<i>Principles of Economics</i> (1911) <i>Selected Readings in International Trade and Tariff Problems</i> (1921)	– teoretyk handlu międzynarodowego – popularyzator myśli neoklasycznej (nazywany niekiedy „amerykańskim Marshalllem”) – prezydent AEA (1904-1905)
Thomas Nixon Carver (1901-1932)	<i>Distribution of Wealth</i> (1904) <i>Essays in Social Justice</i> (1915)	– socjolog, teoretyk ekonomii – wprowadził jeden z pierwszych kursów ekonomii rolnictwa – prezydent AEA (1916)
Edwin Francis Gay (1902-1936, z przerwą w latach 1917-1924)	<i>Zur Geschichte der Eingehungen in England</i> (1902) <i>The Midland Revolt and the Inquisitions of Depopulation of 1607</i> (1904)	– teoretyk historii gospodarczej – pierwszy dziekan Harvard Graduate School of Business Administration (1908-1917) – wprowadził określenie Master of Business Administration – wspólnie z Archem W. Shawem opracował metodę studiów przypadków – prezydent AEA (1929)
Allyn Abbot Young (1920-1927)	<i>Economic Problems New and Old</i> (1927)	– prekursor teorii wzrostu endogenicznego – protomonetarysta – prezydent AEA (1925)
Edward Hastings Chamberlin (1927-1965)	<i>Theory of Monopolistic Competition</i> (1933) <i>Product Heterogeneity and Public Policy</i> (1950)	– autor terminu dyferencjacja produktu – dokonał ponownej klasyfikacji struktur rynkowych
Joseph Alois Schumpeter (1932-1950)	<i>Business Cycles: A Theoretical, Historical and Statistical Analysis of the Capitalist Process</i> (1939) <i>Capitalism, Socialism and Democracy</i> (1942)	– ekonomista trudny do sklasyfikowania, określany czasem jako ekonomista ewolucyjny – badacz zjawisk ekonomicznych z perspektywy historycznej i socjologicznej – postać światowego formatu – prezydent AEA (1948)

¹³ W analizowanym okresie Katedrą kierowali: Charles Franklin Dunbar, Frank William Taussig, Thomas Nixon Carver, Edwin Francis Gay, Edmund Ezra Day oraz Harold Hitchings Burbank (przeciwnik zatrudnienia Samuelsona na Uniwersytecie Harvarda).

cd. tabeli 2

1	2	3
Wassily Leontief (1931-1975)	<i>The Structure of the American Economy, 1919-1939</i> (1941) <i>Wages, Profits, Prices and Taxes</i> (1947)	<ul style="list-style-type: none"> – zajmował się analizą przepływów międzygałęziowych – przyczynił się do rozwoju programowania liniowego – jego prace stanowiły istotny etap w tworzeniu syntezy neokenesowskiej – laureat nagrody im. Alfreda Nobla w dziedzinie ekonomii
Gottfried von Haberler (1936-1971)	<i>The Theory of International Trade</i> (1936) <i>Prosperity and Depression: A theoretical analysis of cyclical movements</i> (1937)	<ul style="list-style-type: none"> – przeciwnik Keynesa – zwolennik teorii przeinwestowania jako teorii wyjaśniającej mechanizm cyklu koniunkturalnego – zreformułował teorię kosztów komparatywnych w kategoriach kosztu alternatywnego
Alvin Harvey Hansen (1937-1956)	<i>Fiscal Policy and Business Cycles</i> (1941) <i>Monetary Theory and Fiscal Policy</i> (1949)	<ul style="list-style-type: none"> – wprowadził do Harvardu ekonomię keynesowską – popularyzator modelu IS-LM, nazywanego modelem Hicksa-Hansena – prezydent AEA (1938)
Paul Marlor Sweezy (1937-1942)	<i>Demand Under Conditions of Oligopoly</i> (1939) <i>The Theory of Capitalist Development</i> (1942)	<ul style="list-style-type: none"> – pionier analizy konkurencji monopolistycznej – reprezentant ekonomii neomarksistowskiej
John Kenneth Galbraith (1934-1939, 1949-1975)	<i>Modern Competition and Business Policy</i> (1938)	<ul style="list-style-type: none"> – nazywany niekiedy ostatnim instytucjonalistą – jego najważniejsze osiągnięcia są związane już z drugą połową XX w.

Źródło: Na podstawie: E.S. Mason: *The Harvard Department of Economics from the Beginning to World War II*. „Quarterly Journal of Economics” 1982, Vol. 97, No. 3, s. 383-433; *Science at Harvard University: Historical Perspectives*. Eds. C.A. Elliot, M.W. Rossiter. Lehigh University Press, Bethlehem, PA, 1992.

W latach 1900-1920 harwardzka Katedra była jednostką hermetycznie zamkniętą w tym sensie, że osoby, którym nadawano stopień doktora w innych ośrodkach mogły jedynie prowadzić wykłady gościnnie. Zmiany w Katedrze nastąpiły w latach 30. XX w., kiedy odeszli m.in. Carver, Taussig oraz Gay, natomiast pojawili się m.in.: Leontief, Schumpeter, Haberler czy Hansen. W latach 40. nie zaproponowano etatu Paulowi Anthony’emu Samuelsonowi, przez co zaprzaszczono szansę na to, aby pierwszy amerykański laureat nagrody im. Alfreda Nobla w dziedzinie ekonomii pochodził z Uniwersytetu Harvarda.

Warto jeszcze odnotować, iż w 1917 r. zaczął działać Harvard Committee on Economic Research promujący badania naukowe nad trendami ekonomicznymi i fluktuacjami gospodarki, opracowujący krótkookresowe prognozy gospodarcze (stworzono indeks opisujący gospodarkę, będący poprzednikiem publikowanego współcześnie indeksu wskaźników wyprzedzających; nie pomógł on jednak w przewidzeniu Wielkiego Kryzysu).

W porównaniu z innymi ośrodkami, na Uniwersytecie Harvarda więcej osób pracowało samotnie (np. Chamberlin i Leontief), a niewielkie grupki utworzyły się jedynie wokół Schumpetera czy Hansena¹⁴. Być może była to jedna z okoliczności wyjaśniających dlaczego na Uniwersytecie Harvarda nie wykształciła się szkoła na wzór szkoły chicagowskiej.

Druga uczelnia z Cambridge, czyli ufundowany w 1861 r. Massachusetts Institute of Technology, w pierwszej połowie XX w. odgrywała znacznie mniejszą rolę jako ośrodek badań ekonomicznych (jednym z czołowych centrów w skali świata stała się dopiero po II wojnie światowej). W MIT Katedrę Ekonomii, Statystyki i Nauk Politycznych utworzono dopiero w 1903 r. (wcześniej zajęcia z ekonomii były prowadzone jako część studiów ogólnych). Katedra została przekształcona w 1907 r. w Katedrę Ekonomii i Statystyki, a w 1934 r. – w Katedrę Ekonomii i Nauk Społecznych¹⁵. Najwybitniejszy przedstawiciel tego ośrodka, Paul Anthony Samuelson, był z nią związany w latach 1940-1986. Samuelson, autor licznych publikacji (m.in. *Foundations of Economic Analysis*, 1947, oraz najbardziej znanego na świecie podręcznika do ekonomii pt. *Economics: An Introductory Analysis*, 1948), późniejszy laureat nagrody im. Alfreda Nobla w dziedzinie ekonomii, stanowi uosobienie ekonomii głównego nurtu i traktowania działalności gospodarczej jako problemu optymalizacji przy zadanych ograniczeniach.

Wydaje się, że mówienie o szkole z Cambridge w pierwszej połowie XX w. jest nieuzasadnione. Mimo tego, iż mieściły się tam dwie uczelnie posiadające katedry ekonomii, w żadnej nie powstała grupa osób zasługujących na to miano; nie było także silnie rozwiniętej współpracy między Uniwersytetem Harvarda i MIT.

3. Nowy Jork

W pierwszej połowie XX w. nowojorski Uniwersytet Columbia (funkcjonujący od 1754 r.) był – obok Uniwersytetu w Chicago oraz Uniwersytetu Harvarda – jednym z trzech czołowych ośrodków w dziedzinie ekonomii. Zarówno zajęcia dydaktyczne, jak i prace naukowo-badawcze realizowane w nowojorskiej Katedrze Ekonomii cechowały się zwiększonym naciskiem na zastosowanie metod statystycznych i ilościowych oraz podejściem instytucjonalnym¹⁶ (por. tab. 3).

¹⁴ E.S. Mason: *The Harvard Department of Economics from the Beginning to World War II*. „Quarterly Journal of Economics” 1982, Vol. 97, No. 3, s. 425.

¹⁵ W analizowanym okresie Katedrą kierowali: Davis Rich Dewey oraz Ralph Evans Freeman, który zaproponował Samuelsonowi napisanie przystępnego podręcznika do ekonomii.

¹⁶ W analizowanym okresie Katedrą kierowali: Edwin Robert Anderson Seligman, Henry Rogers Seager, Wesley Clair Mitchell, Roswell Cheney McCrea oraz Robert Murray Haig (pionier zagadnień związanych z gospodarką przestrzenną).

Tabela 3. Wybrani ekonomiści związani z Uniwersytetem Columbia w pierwszej połowie XX w.

Ekonomista (lata w Nowym Jorku)	Wybrane publikacje	Uwagi
Edwin Robert Anderson Seligman (1885-1931)	<i>The Income Tax</i> (1911) <i>Studies in Public Finance</i> (1925)	– prekursor problematyki finansów publicznych – zwolennik podatku progresywnego – prezydent AEA (1902-1903)
John Bates Clark (1895-1923)	<i>Essentials of Economic Theory</i> (1907) <i>Social Justice without Socialism</i> (1914)	– pierwszy ekonomista amerykański o sławie międzynarodowej – ekonomista neoklasyczny – oponent szkoły instytucjonalnej – rozwinął teorię produktywności marginalnej, analizę rozkładu dochodów oraz koncepcję kapitału społecznego
Henry Ludwell Moore (1902-1929)	<i>Laws of Wages: An Essay in Statistical Economics</i> (1911) <i>Economic Cycles: Their Law and Cause</i> (1914)	– ekonomista neoklasyczny – pionier ekonomii matematycznej – twórca statystyki ekonomicznej, ekonometrii
Wesley Clair Mitchell (1913-1944)	<i>Business Cycles: The Problem and its Setting</i> (1927) <i>The Backward Art of Spending Money</i> (1937)	– najważniejszy badacz cykli koniunkturalnych – łączył orientację instytucjonalną oraz ilościową – współzałożyciel i pierwszy dyrektor NBER (1920-1945) – prezydent AEA (1924)
John Maurice Clark (1926-1953)	<i>The Social Control of Business</i> (1926) <i>Strategic Factors in Business Cycles</i> (1935)	– rozwinął problematykę efektywnej konkurencji – prezydent AEA (1935)
Eveline Mabel Richardson Burns (1928-1942, 1946-1967)	<i>Toward Social Security</i> (1936) <i>The American Social Security System</i> (1949)	– zajmowała się ekonomią rynku pracy, zabezpieczeniami społecznymi oraz pracą socjalną – przyczyniła się m.in. do uchwalenia Social Security Act (1935) – opuściła Uniwersytet Columbia w 1942 r., ponieważ (wbrew obietnicom) nie zaoferowano jej – jako kobiecie – wyższego stanowiska niż wykładowca – profesor New York School of Social Work (szkoła ta została częścią Uniwersytetu Columbia w 1946 r.) – żona ekonomisty Arthura Roberta Burnsa
Harold Hotelling (1931-1946)	<i>Demand Functions with Limited Budgets</i> (1935) <i>The General Welfare in Relation to Problems of Taxation and of Railway and Utility Rates</i> (1938)	– ekonomista neoklasyczny – pionier statystyki matematycznej

Źródło: Na podstawie: M. Rutherford: *Institutional Economics at Columbia University*. „History of Political Economy” 2004, Vol. 36, No. 1, s. 31-78.

W pierwszej połowie XX w. na Uniwersytecie Columbia można było zaobserwować wyraźną ewolucję poglądów – transformację od orientacji neoklasycznej do instytucjonalnej, która osiągnęła swoje apogeum w latach 30., a następnie stopniowe osłabienie instytucjonalnego akcentu. Temu procesowi towarzyszyły m.in. zmiany kadrowe – po odejściu Edwina Seligmana, Henry’ego Moore’a oraz Henry’ego Seagera przyjęto Harolda Hotellinga, Cartera Goodricha czy Leo Wolmana.

Nie należy także zapominać o ścisłych związkach nowojorskiej Katedry Ekonomii z dwiema instytucjami powstałymi pod koniec drugiej dekady XX w., jakimi były:

- New School for Social Research – uczelnia utworzona w 1919 r. m.in. przez Wesleya Mitchella, Edwina Seligmana, Charlesa Bearda i Jamesa Harveya Robinsona (w latach 30. szkoła stała się azylem dla europejskiej inteligencji);
- National Bureau of Economic Research – jednostka badawcza utworzona w 1920 r., z którą byli związani m.in.: Wesley Mitchell, Simon Kuznets, Arthur Frank Burns, Milton Friedman oraz George Stigler.

Wspólnym mianownikiem tych trzech instytucji była postać Wesleya Mitchella. To dzięki niemu w Nowym Jorku powstało główne centrum instytucjonalizmu o charakterze ilościowym (empirycznym), identyfikowane przede wszystkim z Uniwersytetem Columbia i NBER. To jego osobowość sprawiła, że można znaleźć w literaturze wzmianki o szkole Columbia, obejmującej oba wspomniane ośrodki i stanowiącej przez około trzydzieści lat jeden z głównych ośrodków amerykańskich o orientacji instytucjonalnej¹⁷.

4. Pozostałe ośrodki

Na początku XX w. University of Wisconsin w Madison (obok Uniwersytetu Columbia) stanowił najbardziej znany ośrodek instytucjonalizmu w USA. Szczególne znaczenie dla jego rozwoju miało przyjęcie Johna Rogersa Commonsa, który pojawił się w Madison w tym samym okresie, co Thomas Sewall Adams, Henry Charles Taylor i Edward Allsworth Ross.

John Rogers Commons (w Wisconsin w latach 1904-1933) zajmował się ekonomiką rynku pracy, opublikował m.in. *Labor and Administration* (1913) oraz *Legal Foundations of Capitalism* (1924), wypracował metody analizy działań

¹⁷ W. Stankiewicz: *O czym świadczy mnogość szkół ekonomicznych związanych z instytucjonalizmem?* W: *Studia z historii ekonomii. Księga jubileuszowa dla uczczenia 45-lecia pracy naukowej Profesora Aleksandry Lityńskiej*. Red. M. Bochenek. PTE, Toruń 2011, s. 184.

zbiorowych związanych z funkcjonowaniem państwa i innych instytucji (jego ujęcie transakcji należy do najważniejszych osiągnięć ekonomii instytucjonalnej), a także podejmował współpracę z władzami stanowymi (m.in. opracował pierwszy w USA program odszkodowań dla pracowników).

Z chwilą odejścia Commonsa na emeryturę, tzw. szkoła Wisconsin zaczęła się rozpadać. Absolwenci Uniwersytetu podejmowali pracę w administracji publicznej, ponieważ z powodu kryzysu zmniejszono zatrudnienie na uczelniach, a kiedy – pod koniec lat 40. XX w. – zaczęto przyjmować nowych pracowników, były to osoby przede wszystkim pochodzące z innych ośrodków. Poza tym, zagadnieniami prawa pracy, mediacji, ubezpieczeń od wypadków w pracy czy zasiłkami dla bezrobotnych przestały zajmować się katedry ekonomii, a zaczęły nowo utworzone szkoły administracji publicznej¹⁸.

Oprócz Wisconsin rozwijał się jeszcze jeden – tekskański ośrodek myśli instytucjonalnej. W latach 1930-1960 działała szkoła związana z University of Texas w Austin, a jej rdzeń stanowili: Clarence Edwin Ayres, Ruth Alice Allen, Robert Montgomery, Alton Wiley oraz Edward Everett Hale. Cała piątka wypracowała wspólne stanowisko metodologiczne, poglądy co do kształtu polityki gospodarczej, a ponadto przez większość swojego życia była związana z Uniwersytetem w Austin¹⁹.

Ruth Alice Allen (związana z Austin w latach 1923-1959) prowadziła zajęcia poświęcone statusowi ekonomicznemu kobiet, zajmowała się badaniem warunków pracy (opublikowała m.in. *Chapters in the History of Organized Labor in Texas*, 1941, oraz *The Great Southwest Strike*, 1942). W 1941 r. została profesorem, co w przypadku kobiet w pierwszej połowie XX w. w USA było prawie niemożliwe.

Clarence Edwin Ayres (związany z Austin w latach 1930-1968) wprowadził pojęcie luki instytucjonalnej, związanej z opóźnioną reakcją instytucji społeczno-kulturowych na zmiany technologiczne. Opublikował m.in. *The Problem of Economic Order* (1938) oraz *The Theory of Economic Progress* (1944).

Obok ośrodków o wyraźnej orientacji instytucjonalnej rozwijały się również ośrodki, w których istotne znaczenie miały badania ilościowe. Przykładowo, na Uniwersytecie Yale w latach 1884-1935 pracował Irving Fisher, który rozwinął ilościową teorię pieniądza i sformułował równanie opisujące obieg pieniądza, a także dokonał precyzyjnego rozróżnienia między nominalną i realną stopą procentową (opublikował m.in. *The Purchasing Power of Money*, 1911,

¹⁸ M. Rutherford: *Wisconsin Institutionalism: John R. Commons and His Students*. „Labor History” 2006, Vol. 47, No. 2, s. 176.

¹⁹ R.J. Phillips: *Is there a “Texas School” of Economics?* „Journal of Economic Issues” 1989, Vol. 23, No. 3, s. 868-869.

oraz *The Theory of Interest*, 1930). Na Uniwersytecie Princeton John von Neumann (związany z Uniwersytetem w latach 1930-1957) oraz Oskar Morgenstern (związany z Uniwersytetem w latach 1938-1970) stworzyli z kolei podwaliny teorii gier (w 1944 r. wspólnie opublikowali *Theory of Games and Economic Behavior*).

Poza wspomnianymi ośrodkami pewne znaczenie dla rozwoju ekonomii w USA miały także następujące uniwersytety: Stanford University²⁰, University of California²¹, John Hopkins University, University of Pennsylvania, University of Michigan, Cornell University i inne. W ośrodkach tych nie wykształciły się szkoły na wzór chicagowskiej szkoły ekonomii, ale często przebywali w nich wybitni ekonomiści, których nazwiska zostały zasygnalizowane we wcześniejszych fragmentach opracowania.

Podsumowanie

Amerykańska ekonomia początku XX w. miała charakter pluralistyczny. W różnych ośrodkach rozwijały się i ścięrały odmienne poglądy (najczęściej związane z orientacją neoklasyczną lub instytucjonalną)²², lecz tylko niektórzy ekonomiści, tacy jak np. Frank Knight czy Wesley Mitchell, byli w stanie zainspirować powstanie szkół popularyzujących ich poglądy.

Duża mobilność naukowców amerykańskich, którą można było zaobserwować w pierwszej połowie XX w., była niewątpliwie jedną z przeszkód dla wykształcenia się szkół i tworzenia trwałych więzi społecznych i instytucjonalnych. Jednocześnie ta mobilność stała się katalizatorem wymiany myśli ekonomicznej i przyczyniła się zarówno do przyspieszenia rozwoju ekonomii jako dyscypliny, jak i do osiągnięcia przez amerykańską myśl ekonomiczną dominującej pozycji na świecie.

Co istotne, na kierunki rozwoju ekonomii w USA istotny wpływ miały nie tylko jednostki najwybitniejsze, ale także szersze uwarunkowania społeczno-instytucjonalne związane m.in. z antysemityzmem, dyskryminacją kobiet czy

²⁰ W 1892 r. na Uniwersytecie Stanforda powstała Katedra Ekonomii i Nauk Społecznych. W 1896 r., jako pierwsza na Uniwersytecie Stanforda, doktorat obroniła Mary Elizabeth Roberts Smith (później Coolidge). Była to dysertacja na temat: *Almshouse Women: A Study of Two Hundred and Twenty Eight Women in the City and County Almshouse of San Francisco*. Mary Roberts Smith pracowała na Uniwersytecie w latach 1894-1903 (później zrezygnowała z kariery akademickiej) i była jedną z nielicznych w USA osób zajmujących się socjologią stosowaną.

²¹ Kiedy na Uniwersytecie w Kalifornii utworzono w 1903 r. Katedrę Ekonomii, była to jedna z pierwszych o krótkiej nazwie.

²² Warto zauważyć, że keynesiści nie wykształcili szkoły w USA – m.in. dlatego, iż w stosunkowo krótkim czasie propozycje keynesowskie zostały włączone do ekonomii głównego nurtu.

konfliktami interesów. Poza tym, zarówno przedmiot badań, jak i tematyka prowadzonych zajęć w znacznej mierze odzwierciedlały aktualne kwestie ekonomiczne (np. problemy rynku pracy, rosnącą złożoność struktur organizacyjnych korporacji, wątpliwości związane z tworzeniem systemu rezerwy federalnej czy skutki Wielkiego Kryzysu).

Z perspektywy późniejszych dekad warto podkreślić znaczenie rewolucji formalistycznej, która nastąpiła w latach 30. XX w. Nowe metody zwiększyły zakres badanych zjawisk i uczyniły ekonomię nauką bardziej abstrakcyjną²³. W pierwszej połowie XX w. zainicjowano wiele istotnych zmian w mikroekonomii (m.in. w teorii popytu i w teorii dobrobytu) oraz w makroekonomii (np. model funkcji konsumpcji czy model IS-LM). Zmiany te wpłynęły nie tylko na kierunek rozwoju ekonomii jako nauki, ale także na kształt prowadzonej polityki gospodarczej (od lat 30. XX w. postulaty interwencjonizmu państwowego w duchu keynesowskim ścierały się z chicagowskimi hasłami ograniczenia regulacji gospodarczej).

Literatura

- Emmett R.B.: *Frank Knight and the Chicago School in American Economics*. Routledge, London and New York 2009.
- Landreth H., Colander D.C.: *Historia myśli ekonomicznej*. Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2005.
- Mason E.S.: *The Harvard Department of Economics from the Beginning to World War II*. „Quarterly Journal of Economics” 1982, Vol. 97, No. 3.
- Overtveldt J. van: *The Chicago School: How the University of Chicago Assembled the Thinkers who Revolutionized Economics and Business*. Agate Publishing, Chicago 2007.
- Phillips R.J.: *Is there a “Texas School” of Economics?* „Journal of Economic Issues” 1989, Vol. 23, No. 3.
- Rutherford M.: *Chicago Economics and Institutionalism*. In: *The Elgar Companion to the Chicago School of Economics*. Ed. R.B Emmett. Edward Elgar, Cheltenham, UK, Northampton, MA, USA, 2010.
- Rutherford M.: *Institutional Economics at Columbia University*. „History of Political Economy” 2004, Vol. 36, No. 1.
- Rutherford M.: *Wisconsin Institutionalism: John R. Commons and His Students*. „Labor History” 2006, Vol. 47, No. 2.
- Science at Harvard University: Historical Perspectives*. Eds. C.A. Elliot, M.W. Rossiter. Lehigh University Press, Bethlehem, PA, 1992.

²³ H. Landreth, D.C. Colander: Op. cit., s. 447.

Spiegel H.W.: *The Growth of Economic Thought*. Prentice-Hall, Englewood Cliffs, New York 1971.

Stankiewicz W.: *Historia myśli ekonomicznej*. PWE, Warszawa 1987.

Stankiewicz W.: *O czym świadczy mnogość szkół ekonomicznych związanych z instytucjonalizmem? W: Studia z historii ekonomii. Księga jubileuszowa dla uczczenia 45-lecia pracy naukowej Profesora Aleksandry Lityńskiej*. Red. M. Bochenek. PTE, Toruń 2011.

The Elgar Companion to the Chicago School of Economics. Ed. R.B. Emmett. Edward Elgar, Cheltenham, UK, Northampton, MA, USA, 2010.

THE MAIN CENTERS OF DEVELOPMENT OF ECONOMICS IN THE USA IN THE FIRST HALF OF THE 20TH CENTURY

Summary: This paper present the most important centers of development of the American economic thought in the first half of the 20th century (including Chicago, Cambridge or New York) and selected economists conducting research in these centers. It has been established that during analyzed period American economics had a pluralistic character with neoclassical economics (e.g. at Chicago University) and institutional economics (e.g. at Columbia University or University of Wisconsin) having the greatest significance.

Keywords: schools of economic thought, neoclassical economics, institutional economics, USA.